

WebbIT – lär nytt med små resurser

Gunilla Fors, ILS Malmö
gunilla.fors@malmo.se

Gun-Mari Isaksson Legrell, ILS Umeå
gun-mari.isaksson.legrell@umea.se

Britt Löfdahl, ILS/Regionbibliotek Stockholm
britt.lofdahl@stockholm.se

Mötesplats inför framtiden 13-14 oktober 2010

REDOGÖRELSE FÖR PROBLEMSTÄLLNING

Ständig kompetensutveckling krävs för att biblioteken ska hänga med i samhällets och användarnas förändringstakt. Fortbildning behövs inom många vitt skilda områden, som informationssökning och kunskapsförmedling, läsande och läsfrämjande, förmedling och programverksamhet samt inte minst alla nya webb- och kommunikationsmöjligheter. Att kunna möta användarnas ständigt nya behov och önskemål på många områden, är viktigt när det gäller att hävda bibliotekariernas professionalitet och att marknadsföra biblioteket.

På många bibliotek har man idag svårt att delta i kurser och konferenser i den utsträckning man skulle vilja, av både ekonomiska och tidsmässiga skäl. Ofta åker bara en person på kurs, med kravet att sedan vidareförmedla inhämtade kunskaper, något som kan vara problematiskt. Det är ofta svårt att samla kollegorna och det kan vara svårt att både förmedla nya kunskaper och väcka allas entusiasm för nya uppgifter.

Inte heller är det lätt att hitta kurser som passar bibliotekens olika behov, det finns många konferenser inom biblioteksområdet, men inte särskilt många mer praktiskt inriktade kurser, något som särskilt mindre bibliotek ofta efterfrågar.

Svensk biblioteksförnings utvecklingsråd konstaterar i sin slutrapport att "det idag inte finns någon samlad aktör i Sverige som tillhandahåller fort- och vidareutbildning för biblioteks- och informationsområdet" (Kompetensutveckling – en diskussion, s. 6), vilket bidrar till att många bibliotek saknar plan och mål för personalens kompetensutveckling och låter den präglas av punktinsatser.

Kompetensutveckling blir allt viktigare, men under de senaste åren har innebörden av begreppet liksom förutsättningarna för kompetensutveckling ändrats väsentligt. Dagens kompetensutveckling handlar mycket om att lära tillsammans, att lära och samarbeta på nätet. Något som många lyfter fram är den informella nätbaserade utbildningen (Hrastinski), en utbildningsform som skulle kunna passa väl för bibliotekens behov, men frågan är bara hur detta ska organiseras för att det ska fungera i det dagliga arbetet. WebbIT är ett försök att fylla ett behov och skapa en lärgemenskap på nätet med inriktning på biblioteksområdet.

Målet med WebbIT är att dels att skapa en kompetensutvecklingswebbplats anpassad för folk- och skolbibliotek, med relevant, aktuellt och uppdaterat innehåll, dels att använda och testa modeller och metoder för produktion av webbaserad utbildning inom informationshantering, referensarbete och webb 2.0.

Syftet är att genom lättillgängliga utbildningsresurser stärka och höja kvaliteten på informations- och referensarbetet, webb 2.0 och IKT hos bibliotekspersonalen och i förlängningen hos allmänheten.

FORSKNINGSMETODER/ GENOMFÖRANDE

1. Nya möjligheter - tekniska och pedagogiska

Nya möjligheter för kompetensutveckling har tillkommit under senare år genom att utbudet av nätbaserade utbildningar och kurser kontinuerligt ökar. Hrastinski påpekar också att "nätbaserad utbildning är ett kvalitetsmässigt bra sätt att möta det efterfrågade behovet av

utbildning” (Hrastinski, s. 20). Fler och fler nätbaserade utbildningar erbjuds, både i form av traditionella universitets- och högskolekurser via lärplattformar och friare insatser inom olika områden och från olika aktörer.

För närvarande tycks lärplattformarna vara på tillbakagång, eftersom de innebär stora investeringar, kräver inloggning och har en viss inlärningströskel när det gäller själva plattformen och ibland också vissa tekniska problem. De har fått konkurrens av mängder av nya programvaror och verktyg, som är gratis eller förhållandevis billiga, enkla att använda och erbjuder helt nya möjligheter som underlättar skapandet av webbaserade läresurser. Utbyggnaden och förbättringen av bredbandsuppkopplingen och trådlösa nätverk har gjort det lättare att ta del av filmat material.

Pedagogiskt har framväxten av alla webb 2.0-verktyg och populariteten hos webbtjänster och sociala media som bloggar, wikis, YouTube, Facebook och Twitter bidragit till att fokus mer och mer flyttas från traditionella kurser, där läraren står för kunskapen, eleverna pluggar och tenterar, till ett gemensamt kunskapsbyggande, där alla kan vara delaktiga och bidra på ett nytt sätt. Det handlar om ett paradigmskifte och som Hrastinski skriver “Vi hämtar inte längre färdig kunskapsmassa från ett fåtal kontrollerade källor utan är i stället med och formar den.” (Hrastinski, s. 117).

Dessa tendenser är tydliga idag och fler och fler webbplatser innehåller läresurser av olika slag, t.ex. i form av videofilmer, skärminspelningar, ljudfiler och liknande. Utbudet ökar för varje dag, men det finns också vissa problem beträffande nätbaserade läresurser, bl.a. sökbarheten. Det finns inga bra sökmöjligheter, eftersom de i allmänhet saknar metadata och när man inte kan söka i resursens innehåll är det svårt att skaffa sig en överblick över vad som finns och hitta just det man är ute efter.

Ett annat problem är kvaliteten, då många av läresurserna i form av filmer och/eller ljudfiler är spridda på olika webbplatser eller tjänster som YouTube och Vimeo och saknar uppgifter om upphovsman och tillkomstdatum. Man vet inte vem som står bakom eller om innehållet fortfarande är aktuellt.

För lärare och skolområdet finns en hel del webbplatser, t.ex. PIM och Multimediabyrån, men fortfarande saknas en samlad plats för webbaserad utbildning anpassad för biblioteksområdet, kring t.ex. informations- och referensarbete, läsfrämjande samt webb 2.0-verktyg, som kan användas av såväl professionen som allmänheten, eftersom den digitala klyftan i högsta grad kvar finns kvar, såväl hos allmänheten som hos bibliotekspersonalen. (Siljedahl)

2. Förstudier

Efter att ha beviljats projektpengar från Statens kulturråd våren 2008, skickade vi i slutet av året ut en enkät till alla landets kommun- och gymnasiebibliotek, för att undersöka intresset för en webbplats kring kompetensutveckling. Intresset var stort och vi fick in närmare 400 svar, vilket tyder på att bibliotekspersonal runt om i landet verkligen är intresserade av nya möjligheter för fortbildning. Dessa enkätsvar har sedan också fått styra var vi lagt den innehållsliga tyngdpunkten i WebbIT.

För att få ytterligare bättre underlag hölls också en fokusgrupp med gymnasiebibliotekarier

och en fokusgrupp med folkbibliotekarier. Fokusgrupperna genomfördes med hjälp av en modifierad variant av Christina Obert och Monica Forsells modell. (Obert) Dessutom sammanställdes och analyserades resultat och synpunkter på den omfattande 23-saker-utbildning, som genomfördes i Stockholms län under april- december 2008.

En kartläggning av liknande projekt på området gjordes och kontakt togs med alla läns- och regionbibliotek samt med bl.a Nätverket Sökguiden (<http://www.searchguide.se/blog/kort-om/>) och ansvarig för projektet Läranderesurser vid Lunds universitet (<http://www.lub.lu.se/laeranderesurser.html>). Inspiration hämtades också från liknande projekt som t.ex de danska NetTing (<http://www.netting.dk/>), Ud paa Nettet (<http://udpaanettet.blogspot.com/>) och BibTeach (<http://www.bibteach.dk/>) samt det amerikanska Webjunction (<http://www.webjunction.org/home>).

3. Genomförande

När det gällde uppbyggnaden av själva webbplatsen övervägde vi bl.a. kommersiella CMS-system och olika lärplattformar, där det även finns open source alternativ som Moodle, men förkastade dem, dels beroende på kostnaden och dels för att vi inte ville ha ett stängt system. Vi tittade även på friare alternativ som blogg- och wiki-verktyg, men tyckte inte att möjligheterna att själv styra funktioner och struktur var tillräckliga. Efter kontakt med ett antal webbyråer fastnade vi slutligen för SilverStripe, ett open source-verktyg för Content Management System, som finns fritt tillgängligt sedan november 2006. Drömbolaget IT & Webb AB i Malmö anlätades för utforma webbplatsens design och anpassa funktionalitet efter våra önskemål och arbetet med att bygga webbplatsen WebbIT slutfördes under våren 2010, och framöver koncentreras arbetet på att fylla webbplatsen med innehåll.

Inom projektet testade vi också olika typer av teknik och programvaror, både kommersiella och gratis-programvaror. I en del fall fann vi att gratis-programvarorna, t.ex. programmet Audacity för ljudinspelning, mycket väl räckte till för våra behov. När det gäller skärminspelningsprogram tyckte vi att gratis-programmen var lättanvända, men att de kommersiella programvarorna som t.ex. Camtasia, erbjuder betydligt fler möjligheter. Eftersom copyright-frågorna kring webbutbildning är komplicerade och det finns stor osäkerhet kring vad som är tillåtet och vad som inte är tillåtet att göra, gick en av oss också en fakultetskurs i ”Juridiken kring e-lärande”. Eftersom en trolig utveckling av WebbIT går emot att man laddar hem läresuser till sin egen lärmiljö eller webbplats, har vi även orienterat oss i frågor kring creative commons-licenser. I framtidsplanerna ligger naturligtvis också att kunna erbjuda en del av lärobjekten i WebbIT för nerladdning till mobiltelefoner.

RESULTAT

WebbIT innehåller praktiskt inriktade lärobjekt i form av screencasts, podcasts, pdf-filer, länkar med mera och hela webbplatsen är gratis och fritt tillgänglig på nätet för alla, även allmänheten. Lärobjekten kompletteras i en del fall med länkar till ytterligare information samt material och exempel som direkt riktar sig till biblioteksområdet. Till sin struktur är WebbIT mycket enkel, och lärobjekten ligger för närvarande under fem huvudkategorier: Faktakällor, Källkritik, Läslust, Omvärld, Söktips och Verktyg. Man kan bläddra inom

kategorierna, alternativt söka via taggarna eller fritextsökning.

WebbIT kommer att öppnas för alla bibliotek att medverka i och att bidra med läroobjekt till. Idag har många bibliotek börjat experimentera med att skapa läroobjekt av det här slaget, som man sedan lägger ut på sin egen webbplats, men vi hoppas att många vill sprida dem till fler, t.ex. genom att även publicera dem på WebbIT.

De läroobjekt som finns i WebbIT vid starten är producerade av ILS och inriktade på de områden som önskades i enkäten.

Hrastinski menar att “gruppen når sin fulla kunskapspotential genom ömsesidigt utbyte och samverkan med varandra och sin omgivning” (Hrastinski, s. 117) och vi lägger stor vikt vid att WebbIT också ska vara öppet för kontakt med användarna, så kommentarfunktion finns på alla sidor, liksom ett Twitter-flöde som tipsar om andra resurser, kurser och evenemang, som är intressanta i ett kompetensutvecklingsperspektiv. Att jobba med självstudiematerial på nätet är ganska nytt och det är viktigt att ge möjligheter till feedback och diskussion för att den här formen av kompetensutveckling ska kunna vidareutvecklas. Vi har avsiktligt försökt skapa olika typer av material, vissa filmer är korta och har mer formen av tips på resurser och möjligheter, medan andra är längre och går djupare in i olika webbmöjligheter. Användarnas feedback får avgöra åt vilket håll WebbIT ska vidareutvecklas.

WebbIT möjliggör på så sätt kompetensutveckling när bibliotekspersonalen har tid och behov, utan kursavgift och utan resekostnader.

DISKUSSION

Utvecklingen går så snabbt idag att det inte räcker att åka på kurs någon gång då och då, utan det handlar mer om ett dagligt lärande – ett mikrolärande i vardagen - både för den enskilde medarbetaren och för hela personalgruppen. Här finns ett ansvar hos både bibliotekschefer, ledningsgrupp och enskilda medarbetare, att hitta sätt att få in det i schemat, så att någon timme i veckan, någon halvdag i månaden kan användas för fortbildning,. Det gäller att hitta former för ett internt utbyte, presentationer, workshops och diskussion av nya resurser och omvärldsbevakning.

I det här sammanhanget kan WebbIT fylla en funktion. Utöver att användas för egen fortbildning, enskilt eller i grupp, kan WebbIT dessutom fungera som ett extramaterial vid kurser och konferenser, d v s man berättar kortfattat om något och hänvisar till en screencast för fördjupning. Screencasts om ämnesresurser kan förstås även användas direkt i informationsarbetet för besökare, som på egen hand vill lära sig mer om informationsökning, ämnesinriktade resurser eller ny webbt teknik.

WebbIT kan fungera som komplement till traditionella föreläsningar och kurser. Hrastinski talar om “blended learning” som är “en kombination av traditionella och nätbaserade metoder för undervisning och lärande” (Hrastinski, s. 29). Naturligtvis kan inspelade föreläsningar

läggas ut i sin helhet, men läraren/föreläsaren kan också skapa läroobjekt i anslutning till valda delar av kursmaterialet - och erbjuda möjligheter till fördjupning eller repetition i efterhand. Moment som är knepiga att förstå eller svåra att förklara muntligt, kan demonstreras i en screencast. Nyvunna kunskaper fastnar bättre om man kan repetera och reflektera över dem i lugn och ro.

Den mest självklara användningen av WebbIT är för enskilda studier. Här finns material som passar olika lärstilar, någon vill se, lyssna och lära, en annan har behov av att skriva ut anvisningar och lägga dem bredvid datorn och sedan öva i lugn och ro. Material med olika inriktning, f.n. mest inom Faktakällor och Webbverktyg, men övriga områden kommer att fyllas på, gör att den enskilde kan koncentrera sig på det som han/hon känner behov av. Många upplever det som stimulerande och roligt att ta ansvar för sina egna kunskapsbehov och sin egen kompetensutveckling.

Alla tar emellertid inte egna initiativ, alla är inte motiverade, självstudier kräver prioritering och självdisciplin. Det är viktigt att ledningen stöttar genom att avsätta tid för den enskildes fortbildning och poängterar hur viktigt det är. Kanske komplettera med workshops, där man lär ut hur man skapar sin egen PLE (Personal Learning Environment), ett begrepp som det talas mycket om i skolan och högre utbildning nu, men som är intressant för alla som vill fortbilda sig. Många har idag lagt upp någon form av omvärldsbevakning genom att samla RSS-flöden via någon RSS-läsare, från detta är steget till en egen PLE inte så långt. I stället för att använda RSS-läsare kan man använda något av verktygen för att skapa personliga webbsidor, t.ex. Netvibes och i detta börja bygga sin egen PLE, där man samlar just de lärresurser, verktyg och källor som man själv anser sig ha användning för.

Nätet och de nya webbverktygen erbjuder många nya utmärkta möjligheter när det gäller att arbeta tillsammans och utvecklas tillsammans - utan att man behöver befinna sig i samma rum samtidigt. 23-saker och tidskriftsklubbar är exempel på två metoder, som fått igång den interna kompetensutvecklingen på många bibliotek och som visar att det går att arbeta på det här sättet inom biblioteksgruppen och att det fungerar även om man har snålt med tid. Samtidigt finns det mycket kvar att göra på det här området, många bibliotek har ingen tradition eller vana att kompetensutveckla sig på egen hand i grupp. Kräver chefens och ledningens stöd, kräver en plan för arbetet - och kanske någon form av incitament och/eller belöning - för att det ska fungera optimalt.

Många av lärresurserna i WebbIT är intressanta även för allmänheten och kan därför fungera som komplement vid arbete i informationsdisken, Fråga biblioteket eller liknande. Många användare kan vara intresserade av att få tips om och själv kunna studera hur man kan utnyttja lite mer komplicerade webbplatser, släktforskare kan ha stor nytta av Lantmäteriets historiska kartor, studerande kan få tips på hur olika engelska online-lexikon skiljer sig åt. Dessutom får vi en ny typ av frågor i informationsdisken numera: Hur skaffar jag ett e-postkonto? Hur gör jag för att blogga? Det kan då vara praktiskt att kunna hänvisa till resurser, som den frågande själv kan ta del av genom tydliga instruktioner.

WebbIT kan också ses som en fortsättning, eller ett komplement till de olika 23-saker-projekt

som har pågått runtom i landet med den skillnaden att alla inte behöver lägga upp sina egna läresurser, utan vi kan samarbeta. Nya resurser och möjligheter i informations- och referensarbetet kommer hela tiden och det gäller att vara uppdaterad. Webb 2.0-utvecklingen är heller inte avslutad utan nya verktyg och möjligheter kommer dagligen. I det sammanhanget kan WebbIT fungera som ett ”ständigt pågående 23-saker” som kompletteras fortlöpande med de nya verktygen.

Omvärldsbevakning och kompetensutveckling är viktigt, både för biblioteken, hela personalgruppen och den enskilde medarbetaren, och det blir allt mer angeläget att vi använder omvärldsbevakningen som ett verktyg för kompetensutveckling. Genom att bevaka och använda webbplatser och andra källor med material för lärande och fortbildning, kan vi i vår vardag hela tiden kompetensutveckla oss. WebbIT kan vara en sådan källa, liksom t.ex. Veckans referensfråga, Månadens referenstips, Fråga bibliotekets svarsbank, Länkskafferiet, Kolla källan och många andra källor.

Litteraturförteckning:

Hrastinski, Stefan (2009). *Nätbaserad utbildning : en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.
Klang, Mathias (2009). *Copyright - Copyleft: en guide om upphovsrätt och licenser på nätet*. Stockholm: .SE (Stiftelsen för Internetinfrastruktur).
http://www.iis.se/docs/Copyright_copyleft_webb.pdf

Kompetensutveckling - en diskussion : slutrapport från Svensk Biblioteksförnings utvecklingsråd för ledning, profession och organisation (2009).
http://www.biblioteksforeningen.org/organisation/Rad_grupp/utv_rad/pdf/Slutrapport_ledning.pdf [2009-02-28]

Obert, Christina (2008). *Håller din verksamhet måttet? : mät enkelt och billigt med hjälp av fokusgrupp*. Höganäs: Kommunlitteratur.

Siljedahl, Niclas (2009). *Bibliotekspersonalens trygghet med teknik : enkätundersökning 2009*. Falun: Länsbibliotek Dalarna.
[http://lansbibliotekdalarna.se/wp-content/uploads/2009/03/Bibliotekspersonalens trygghet med teknik.pdf](http://lansbibliotekdalarna.se/wp-content/uploads/2009/03/Bibliotekspersonalens_trygghet_med_teknik.pdf)